

งานเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง

ประวัติความเป็นมา งานเพณีประเพณีเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง จัดขึ้น ณ บริเวณอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ระหว่างวันที่ ๒๙ ธันวาคม – ๒ มกราคมของทุกปี งานนี้เป็นงานประเพณีของชาวหล่มสักมาช้านาน จะมีการ "ตีกลอง" หรือ "เส็งกลอง" พร้อมการปล่อยโคมไฟเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และสักการะบูชาและสักการะบูชาดวงพระวิญญาณพ่อขุนผาเมืองวีรกษัตริย์และเทิดเกียรติผู้ร่วมสร้างชาติไทย กิจกรรมภายในงานมีบวงสรวงดวงพระวิญญาณพ่อขุนผาเมือง ขบวนแห่จากตำบลหมู่นบ้าน ประทศเส็งกลอง ประทศโคมไฟ ประทศธิดาพ่อขุน งานแสดงสินค้า OTOP และมหรสพ

อำเภอหล่มสัก ได้กล่าวถึงประวัติพ่อขุนผาเมือง วีรบุรุษผู้กล้าและผู้เสียสละแห่งแผ่นดินไทย ซึ่งนับว่าเป็นต้นกำเนิดของการจัดงาน "ประเพณีเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง" ซึ่งทำนอดิถี ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ นายเกษม ชัยสิทธิ์ ได้ดำริจัดงานเชิดชูเกียรติพ่อขุนผาเมือง ว่ามีประวัติความเป็นมาดังนี้ เมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๑๘๐๐ ชนเผ่าไทยซึ่งได้กระจัดกระจายกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยภายใต้อำนาจการปกครองของขอม ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระเจ้าอินทรมันที่ ๒ แห่งกรุงนครธนได้ส่งสม จัดตั้งกองกำลังรักษาและขุนศึกผู้กล้าหาญออกตั้งเมืองเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อคอยกำลัของชนเผ่าไทยมิให้รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นได้ในกลุ่มชนเผ่าไทยที่กระจัดกระจายอยู่ในขณะนั้น กลุ่มของพ่อขุนที่ถอยร่นมาจากเวียงไชยปราการ ได้มาโจมตีเมืองนครเดิดและเมืองศรีเทพของขอมแตก แล้วตั้งหลักแหล่งเป็นเมืองขึ้นใกล้เคียงกับนครเดิดเรียกว่า "เมืองราด"(อำเภอหล่มสักในปัจจุบัน) ต่อมาได้นัดหมายกับพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง เข้าตีเมืองสุโขทัยอันเป็นเมืองหน้าด่านของขอมที่เข้มแข็งเป็นผลสำเร็จ แล้วตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของอาณาจักรไทยด้วยเหตุนี้

ชาวจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดใกล้เคียงได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ความกล้า ความเด็ดเดี่ยว ความเสียสละ ของพ่อขุนผาเมืองตลอดมา และในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ชาวเพชรบูรณ์ จึงได้ร่วมใจกันก่อสร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมืองขึ้น เพื่อน้อมรำลึกถึงวีรกรรมความกล้าหาญแลเดิยรติคุณความดีของพ่อขุนผาเมืองไว้ ณ บริเวณสามแยกระหว่างทางไปหล่มสัก พิชณุโลกและขอนแก่น ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า "สามแยกพ่อขุน" เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานสำหรับให้ชาวเพชรบูรณ์เคารพสักการะ เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและเป็นเยี่ยงอย่างอันดีแก่ชาวไทยสืบไป คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๘ โดยมอบให้กองทัตศิลป์ กรมศิลปากร เป็นผู้ออกแบบก่อสร้าง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จไปทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ และชาวจังหวัดเพชรบูรณ์

ได้อัญเชิญพระบรมรูปพ่อขุนผาเมืองมาประดิษฐานบนพระแท่นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗ และเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๗ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จไปทรงประกอบพิธีเปิดอนุสาวรีย์ พ่อขุนผาเมือง เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังจิตใจของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ และชาวไทยทั่วประเทศ เสียงกลองเป็นภาษาท้องถิ่นเหนือชั้นอยู่ทั่วไปในอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า หมายถึง เสียงกลองที่ถูกตีจนเกิดเสียงดังก้องถึงระดับอึกครึกโครม เสียง น้ำจะเพี้ยนมาจาก เสียง หรืออาจจะเป็นต้นเสียงเดิมเป็นเสียง แผลเป็นเสียงในภายหลังก็ได้ การเสียงกลองนิยมทำกันมาในอำเภอหล่มสัก หลายหมู่บ้าน เมื่อมีงานเทศกาลเข้าพรรษา การตีกลองเป็น

ความบันเทิงชนิดหนึ่งที่นำมาเป็นการละเล่น แต่เดิมการเส้กกลองนั้นเป็นเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการทำกลอง กลองที่ดีต้องมีเสียงดัง จึงมีการแข่งขันการตีกลองกันว่าช่างกลองคนใดผลิตกลองดี มีเสียงดังก้อง กล่าวกันว่าเป็นการแสดงพลังกำลังของคนหนุ่ม แต่เดิมการเส้กกลองนิยมจัดในงานบุญบั้งไฟ เพื่อเชิญเทวดามนุษย์และภูติผีมาร่วมงานบุญบั้งไฟขอฟ้าขอฝน อีกส่วนหนึ่งก็สืบสานการช่างฝีมือแต่อย่างเดิม คือ การแข่งขันเพื่อแสดงศักยภาพในการทำกลอง ว่าใครจะทำให้มีเสียงดังได้มากกว่ากัน โดยมีการประกวดกันในระดับหมู่บ้าน ในอำเภอ หล่มสัก ระดับเสียงกลองจะมีทั้งทุ้มกลาง และแหลม ครบถ้วน จึงจะนับว่าเป็นกลองเสียงดีและเป็นผู้ชนะ ปัจจุบันมีการเส้กกลองในงานไหว้พ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก ในงานเทศกาลไหว้พ่อขุนผาเมือง ซึ่งทำติดต่อกันมาหลายปี

งานพ่อขุนผาเมืองจะมีตั้งแต่วันที่ ๒๙ ธันวาคม- ๒ มกราคม เป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ พร้อมกัน นอกจากการเส้กกลองแล้วยังมีการล่องโคมไฟในงานนี้ด้วย การล่องโคมไฟนั้นมีแต่เดิมนิยมล่องกันในวันออกพรรษา มีความเชื่อว่า หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปเสนาโปรตพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดุสิตแล้วจะเสด็จลงมาเสนาโปรตมนุษย์โลกและเมืองบาดาลอันเป็นที่พอใจแก่พญานาคเป็นอย่างยิ่ง จึงมีการถวายบั้งไฟพญานาคเป็นพุทธบูชาด้วย ชาวโลกจึงจัดโคมไฟถวายสักการะร่วมกัน ถือเป็นการบูชาเทพขอขมาพรแม่คงคา และส่งเคราะห์ร้ายทิ้งไปด้วยการจัดงานเส้กกลอง ล่องโคมไฟไหว้พ่อขุนผาเมือง จัดเป็นสองส่วน ส่วนแรกตอนเช้าประมาณ ๙.๐๐ น. จะมีกิจกรรมบวงสรวงพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด (อำเภอหล่มสักปัจจุบัน) ด้วยการตีกลองสะบัดไชย กลองใหญ่ กลองยาว และมีการแข่งขันเส้กกลอง นิทรรศการเส้กกลอง ล่องโคมไฟ มีการออกร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ในตอนค่ำจะมีการพาข้าวหย่องหรือพาข้าวแลง แต่เดิมพาข้าวหย่องนั้นเป็นการเลี้ยงผู้มาร่วมงาน แต่ปัจจุบันมีการจัดพาข้าวหย่องหารายได้เข้ามูลนิธิพ่อขุนผาเมืองแทนในตอนกลางคืนจะมีการประกวดเส้กกลองและล่องโคมไฟคือปล่อยโคมไฟให้ลอยล่องท่องท้องฟ้า มองเห็นแสงไฟทอดเป็นสายสว่างพรายสวยงามมาก ในวันสิ้นปีจะมีการประกวดธิดาพ่อขุนผาเมืองด้วย บางปีจะมีการประกวดร้องเพลงลูกทุ่ง ประกวดการแสดงละครพ่อขุนผาเมืองด้วย บางปีจะมีการประกวดร้องเพลงลูกทุ่ง ประกวดการแสดงละครพ่อขุนผาเมืองเป็นการประเทืองปัญญาพร้อมและประเทืองอารมณ์ไปพร้อมกัน การเส้กกลองหรือการตีกลองเป็นประเพณีของชาวอำเภอหล่มสักที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมายาวนานนับร้อยปีในช่วงแรกการเส้กกลองมีวัตถุประสงค์สำคัญเพียงสองประการ คือ แข่งขันหรือประกวดฝีมือช่างทำกลอง

ในการขึ้นหน้ากลองได้ดี ดีได้ดังกว่าใครถือเป็นวัตถุประสงค์เชิงธุรกิจ แข่งขันการตีกลองให้เกิดเสียงดังใน หมู่ชายหนุ่มของหมู่บ้าน อวดกำลังแขนอันแข็งแรง ใครดีได้ดังกว่าคนนั้นเป็นผู้ชนะ ถือเป็นวัตถุประสงค์เชิงสังคม วิทยาและมนุษยวิทยาเป็นภูมิปัญญาอันแหลมคมของชาวบ้านการเสืงกลองนิยมทำกันมาในตำบลบ้านดัว บ้าน หวายและตำบลใกล้เคียงใน อำเภอล่มสั๊ก ต่อมาเมื่อปี ๒๕๔๐ นายเกษม ชัยสิทธิ์ สมาชิกวุฒิสภาซึ่งขณะนั้นดำรง ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ตระหนักในสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สมควรอนุรักษ์สืบทอด ให้แพร่หลาย จึงได้ดำริรื้อฟื้นการเสืงกลองขึ้นมาเป็นประเพณี โดยผนวกเรื่องการเล่นโคมไฟไว้ในงานประเพณีนี้ ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสัการะพ่อขุนผาเมือง ผู้สร้างเมืองเพชรบูรณ์ ให้ชื่องานว่า "ประเพณีเสืงกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง" โดยกำหนดจัดงานในช่วงสงัท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในปัจจุบันในแต่ละประเพณีนั้นมีเรื่องราว รายละเอียด ควรบันทึกไว้หลายประการ นาย บุญดิง อุ่นแก้ว อดีตผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอล่มสั๊ก ได้กล่าวว่าประเพณีเสืงกลองเป็น ประเพณีของชาวอำเภอล่มสั๊กมาเป็นเวลาช้านาน คำว่า เสืงกลอง เป็นภาษาท้องถิ่นของชาวอำเภอล่มสั๊ก หมายถึง การแข่งขันตีกลองว่าใครจะมีเสียงดังกว่ากัน การเสืงกลองเป็นประเพณีที่ทำกันในเทศกาลเข้าพรรษา ในช่วงวันสารทไทย ภาษาท้องถิ่นของอำเภอล่มสั๊กนิยมเรียกว่า วันบุญข้าวสาด ซึ่งตรงกันวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ หลังจากวันเข้าพรรษาแล้วประมาณ ๒ เดือน กลองที่นำมาเสืง(แข่งขัน) มี ๒ ชนิด คือ กลองล่องหน้า และ กลองยาว ส่วนใหญ่จะนิยมกลองยาว ไม้ที่นิยมนำมาทำกลอง คือ ไม้ประดู่ เพราะทำแล้วคงทนถาวรรวมทั้งระบบ เสียงก็มีการเปลี่ยนแปลงน้อย

ส่วนไม้อื่น ๆ เช่นไม้ขนุนและไม้หาดก็มีบ้าง ในเรื่องคุณภาพนั้นสู้ไม้ประดู่ไม่ได้ไม่นิยมนำไม้ที่โคน ไม้ ๆ มาทำกลอง เมื่อสำรวจว่าเป็นไม้ที่ตายแล้วหรือถูกโคนมาแล้วจะต้องขนาดพอเหมาะ คือ ไม่โตเกินไปจะ เสียเวลาในการทำหรือเล็กเกินไปไม่ได้ขนาดก็จะเสียเวลาทำเหมือนกัน คือทำกลองแล้วกลองขาดมาตรฐาน หนึ่ง หน้ากลองที่หุ้มจะใช้หนังวัวตัวเมียที่ผ่านการมีลูกแล้วประมาณ ๑ สอก ส่วนค้อนที่ใช้จะทำมาจากไม้ข่อยหรือไม้

หม่อน ส่วนที่ใช้จะนำตะกั่วมาหุ้มรอบ เพื่อรักษาหน้ากลองและค้อนมีน้ำหนักดีจะได้ดัง ประเพณีนี้มีการเว้นช่วงไประยะหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นายเกษม ชัยสิทธิ์ ซึ่งเป็นชาวหล่มสักโดยกำเนิดได้มาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงมีแนวคิดรื้อฟื้นประเพณีเส้กกลองขึ้นมาใหม่

มีการปรับปรุงรูปแบบให้มีมาตรฐาน พัฒนาจากงานระดับท้องถิ่นเป็นงานระดับชาติ และจัดเป็นประจำทุกปีระหว่างปลายเดือนธันวาคมและต้นเดือน มกราคมของทุกปี ที่อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีงานสมโภชอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง ซึ่งเรียกเฉพาะว่า "เส้กกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง" นายบุญโฮม คำหาหนัก ภูมิปัญญาชาวบ้าน กล่าวว่าประเพณีการล่องโคมไฟเป็นการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์แบะเทวดา ซึ่งคนสมัยโบราณมีความเชื่อว่าคนเราเกิดจากธรรมชาติและเทวดาเป็นผู้สร้างมนุษย์ ในงานสำคัญงานเทศกาลจึงมีการล่องโคมไฟเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมล่องในวันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง หรือวันบุญมหาชาติ เป็นต้น ลักษณะโคมไฟลอยน้ำ จะนำต้นกล้วย ๓-๘ ต้น มาตัดให้ยาวเท่ากันทำเป็นแพ บนแพจะเป็นรูปปราสาท รูปพญานาค เรือสำเภา และมีชั้นให้วางโคมไฟที่ทำจากตะเกียงไม้ไผ่ หรือกระบอกน้ำมันหุ้มด้วยกระดาษสีต่าง ๆ และมีรูปเทียนอย่างละ ๓ ดอก จุดเพื่อบูชาพระแม่คงคาแล้วล่องตามน้ำไป ลักษณะโคมไฟหรือโคมลม ที่ลอยขึ้นไปในอากาศทำจากกระดาษบางสีต่าง ๆ จำนวน ๖๐ -๘๐ แผ่น ต่อเป็นทรงกลม

ทรงรี และรูปเหลี่ยมต่าง ๆ มีปากรับลมคาร์บอไดออกไซด์จากเตาความร้อน ส่วนการประกวดโคมลมนั้นจะดูที่ความสูงและความนานในการลอยอยู่ในอากาศ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านของชาวอำเภอหล่มสัก คณะกรรมการจัดงานจึงกำหนดให้มีการประกวดเส้กกลอง ล่องโคมไฟขึ้น โดยให้แต่ละตำบลในเขตอำเภอหล่มสักส่งเข้าแข่งขันการเส้กกลองประเภทละ ๒ อย่าง คือ กลองยาว กลองคู่ และโคมไฟ กำหนดแข่งขันในวันที่ ๒๙ ธันวาคม ของทุกปี ประเพณีเส้กกลอง เป็นวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านของชาวอำเภอหล่มสัก ซึ่งนับว่าจะสูญเสียหายเมื่อมีการรื้อฟื้นประเพณีเส้กกลองขึ้นมาจัดเป็นประจำ ประเพณี จึงมีการปรับปรุงแบบให้มีมาตรฐาน พัฒนาจากงานระดับท้องถิ่นให้เป็นงานประเพณีระดับชาติ มีกิจกรรมหลากหลายขึ้นรวมทั้งมีการส่องโคมไฟประกอบด้วยโดยให้มีส่วนราชการ พ่อค้า ประชาชน ตลอดจนลูกเสือชาวบ้านร่วมกันดำเนินการอย่างยิ่งใหญ่และจัดเป็นประจำทุกปีระหว่างปลายเดือนธันวาคมและต้นเดือนมกราคมของทุกปี โดยได้จัดขึ้นที่อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในงานสมโภชอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง ซึ่งเรียกว่างาน "เส้กกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง" ซึ่งถือกำหนดให้เป็นงานประจำปี ของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์

รำบรวงสรวงถวายองค์พ่อขุนผาเมือง

พิธีบรวงสรวง การเสืงกลองถวายพ่อขุน

การรำเชบลานถวายองค์พ่อขุนผาเมือง ประเพณีการแข่งขันแข่งกลอง

การลอยโคม

